

fortunatissimus, in rebus domesticis infelicissimus», 66.21); l'usà ja en un poema quasi purament català Cerverí de Girona, c. 1270: «si volets dir de dats / que-n va hom despuylats: / s'una vets hi perdets / altra-y guasanyarets, / s'eu y suy *desastruchs* / vós hi serets *astruchs*» (*Maldit*, v. 136); «si entre ells agermanament fet no serà, la una roba no deu ésser tenguda a l'altra de esmena a fer: mas qui *struch* serà, *struch* romandrà», *Consolat*, c. 187 (p. 214); «cavalcàm ansemps per saber si nós serem pus *astruchs* de trobar alguna cosa que cascú per si» en el *Questa* de Reixac, 110.7 (traduïnt *chaanz*). No és desconegut del cast. antic, on *astrago* apareix en el S. XIII, en Berceo (*S. Dom.*, 423) i en *Calila* (ed. Alemany, p. 337), però allà s'antiquà tot seguit; molt ben representat sobretot com a antropònim, particularment de jueus.¹

DERIV. o CPT. d'*astruc*. De l'existència de l'abstracte *astrugància* no cal dubtar, com fa *AlcM*, ni atribuir-li sentit definidament pejoratiu (depèn de la frase), car no solament l'usà Pons i Massaveu sinó altres barcelonins com PCoromines.² *Desastruc*, c. 1300, *Lleg-RimBiSevilla*, v. 221, i supra la cita de Cerverí (es degué antiquar aviat, car Eiximenis en rependre en el *Terç* el text de Cerverí el canvia en *malestrucs* (cf. *EntreDLle*. I, 232). Restaren en ús els cpts. *bon-astruc* [a. 1300]: «al rey dels Mogols --- en Jacme rey de Aragó --- e de la Espleya senyaler, almirayl e capitani general: salut e *bonastrucs* succehimens» (Finke, *Acta Ar.* III, 91); i sobretot *malestruc*: «que femna clerchs e laychs / fay, reys, comtes e duchs, / tener per *malestruchs*», Cerverí, *Maldit*, v. 50 (acceptat per Eiximenis, en la seva versió, *Terç*, cap. 950ss., *EntreDLle*. I, 233); *malestrugança*, popularment *malestrugància*; al costat de *malestruc* també hi ha el simple *malestre*, que el *DAG*. troba en el *Ll. dels Mariners* de c. 1300. *Desastruc*, Eiximenis (*DComp.*, 313), St. Vicent Ferrer (*Quar.*, 301.76), cf. supra.

Desastre 'malaurança, accident desfavorable', c. 1250, G. de Cervera, *Prov.*, 403d, 404d; Eiximenis (*DComp.*, 317.14); *Amic e Melis* (*NCl*. XLVIII, 124); «qui sa fiylla aytal --- ha maridada --- fa gran *desastre*», Eiximenis, *Dones*, prosificant un vers on diria en rima «ha fet cosa *desastrada*» (*EntreDLle*. I, 199); «d'on és home *desastrats*, qui per fembra és enganats», *Facet*, v. 219; *Tirant*, etc.; *desastrat*, St. Vicent Ferrer (*Quar.*, 52.115); es digué també *aastrat* 'predestinat': «segons que és la natura e lo punt sots lo qual nex l'ome, és *aestrat* e és fadat aquell dome quant deu viure», «los arbres e les besties seguirien la natura que los corses celestials lur donen --- mas car home tala los arbres e arranca les herbes, per assò tol als corsos terrenals accidentalment so que li és *aestrat* substancialment --- contra *astre* e *fat*», Lluïl (*DoctrPu.*, 267, 268); veg. també *asestrat*, *AlcM*.

CPT. *Astrolabi*: *estalabre*, 312 (Caretà, *DBarbr.* i *AlcM*, que registra *strelabr.* ja 1345, s. v. *astr.*); *estalabre*, 1360, 1366, id.; *strelau* i *astrolau* c. 1390, *BABL* x, 143; *estrala* 1391, *BSAL* II, 205b; *estralabi* 1374, *AlcM*; *stríciau* tres exs. cap a 1410, *estalabre*³ 1352, *estalabre* 1362, *stelabri* c. 1410 (Bofarull, *Mari-*

na 117, 123, 115, 116, 118); pres del grec *ἀστρολάβιον* id., cpt. amb *λαμβάνω* 'prenc (l'altura)'; altres vegades es prengué en el sentit d'"astròleg", com ja ho féu Lluïl, *Cont.*, 230.5, i així i *strelabe* en dos docs. de c. 1390 (*BABL* x, 143, 149).

Astrologia [fi S. XIV, Eiximenis i en doc. reial de 1388, *DBal.*], cpt. amb el gr. *λόγος* 'tractat'; *astròleg* [-òloch BMetge i Eiximenis, *Terç*, *DAG.*; -òlech en altres passatges o mss. d'aquests dos autors; vulgarment -òlic], d'on *estrolicar* «hablar mucho, excessivament» en diversos parlars vulgars, com el de Benasc («*estrolique* més que els gitans», Ferraz, p. 59); *astrologià* 'astroleg': «aquell que-m dixeren los *astrologians* en la tua nexensa», *VidesR.*, fº 260v2 (trad. «astrologi», 819.18).

Astronomia [c. 1250, G. de Cervera: «s'Aristòtil no fos après d'*astronomia*», v. 1150b], pres del grec *ἀστρονομία* id., cpt. amb *νέμω* 'distribueixo, repar-teixo' (*astrolomia* Ss. XIV i XV, *DAG.*); *astronomia*, Lluïl («calor, humiditat, fredor e secor --- los *stromonians* han apropiades les 4 calitats damunt dites als 12 signes e a les 7 planetes», *Merav.*, *NCl*. I, 156); *astronomaire* (c. 1400, L. de Sidrac, *DAG.*); *astrònom* [-mo, 1803, Belv.]; *astronòmic* [1695, Lacav.]. *Astrofísic*, *astrofísica* [c. 1925, Ed. Fontserè]. *Astrolàtria* [1868, *SLitCosta*], *astròlatra*. *Astromància*, -màntic [1868, *SLitCosta*]. *Astrometria* [id.], *astròmetre*. *Astronau*, *astronauta* [mj. S. XX]; +*astronàutica*. *Astroquímica*. *Astroscòpia* [1868, *SLitCosta*], *astroscòpic*.

¹ *Astruc* ja en la *Cròn.* de Jaume I; *Astruga* [1186]; *Astrugona* nom d'una jueva de Sta. Col. de Queralt [1327, *DAG.*]; *Astruc* nom d'un jueu l'any 1306 a Beziers, *Bonostru* a Guérande el 1234, *Bonostruch* a Barcelona, 1392, veg. Lebel, *Noms de Personne Français*, 121; bearn. *Montastruc* a. 1385, municipi del cantó de Legor (avui *Montestrucq*), amb tres homònims, P Raymond, *DiTopBPyr.*, s. v. Hi ha formacions basques potses imitades del romànic: *asturutsu* «afortunado» i *asturuz* «por ventura» (Mitxelena, *FonHiVca.*, 158); el suletí Oihenart c. 1640 dóna el cpt. (amb -gaitz 'dolent'): *asturugaitz* «desventurado». Manllevat més òbviament del romànic, *malestruk* «maladroït», que és b.-nav. i lab. i ja figura en Salaberry. — ² «El meu Bajalta és un home que porta m. a l'espardenyà: ni la seva vida, ni la seva activitat ni el seu pensar seran un efecte de semblant *astrugància*, però en sentiran l'olor», carta de 1926 a Amadeu Vives, O. C., 1665b.

³ Forma adaptada al cat. *estela*; viceversa, la influència d'*astre* i la seva família, incloent-hi la variant *estrelabre* del mot present, degueren cooperar bastant, en certs medis cultes, amb el model del cast. *estrella*, en l'èxit que obtingué la variant *estrela* (val.), *estrella* (Princ.) en català modern.

ASTUT, pres del ll. *astütus* id., derivat de *astus* 'astúcia'. □ 1.ª doc.: c. 1399, Ant. Canals.

DERIV.: *Astúcia* [fi S. XIV, Eiximenis], ll. *astuïa* id.; *astuciós*, *astuciosament* [S. XV].